

JÁTÉKAIM

Megérzi anyám az érkezésünket, mindig megérzi, mintha valami pontos, sohasem tévedő műszer lenne, és rohan elénk szélesre tártni előttünk a kaput, és örvendezni; a nehéz bőröndöt leengedem a kezemből a járdára, hátralépek, és nézem, mert minden évben visszatérek ide, számba venni anyám arcán a ráncokat, apám gyér hajában a fehérséget, s hogy igazságos legyen az idő, magammal hozom a fiaimat, évről évre okosabban, pár centivel mindig magasabban. Tudtam, hogy jösztek, jaj, éreztem, hogy (megérkeztek, lelkesedezik anyám, amikor a házból apám jön elő, félszeg mosoly az arcán, mert apám csak így tud örvendeni, a háta görnyedt, és ahogy lép, a fekete, nehéz hócipők csoszognak a földön, szervusz, fiam, mondja csendesen. Anyám ölbe kapja Kiskölyköt, aztán gyorsan leteszi, hogy megnőtt, csodálkozik, de milyen nagy lett, apám megfogja a bőröndömet, és elindul vele a nyitott konyhaajtó felé, hagyd, szólok utána, de nem áll meg, vittem már nehezebb dolgokat is, mondja. Bemegyünk a szobába, anyám kihámozza a gyereket a ruháiból, aztán leülünk a lógó lábú asztal köré, hát jól vagytok, kérdem, egészségesek? Nagyobb baj nincs, mondja apám, csak mintha a hátam fájna erősebben egy idő óta, a kezére nézek, ahogy legyint, bűtykösek az ujjai, dagadtak rajta az ízületek. Nem vagytok éhesek, kérdi anyám, aztán Ilonkát miért nem hoztátok magatokkal, később veszi ki a szabadságát, mondom, nem jöhetett. Ülünk az asztal körül, és beszélgetünk, mindenről, ami eszünkbe jut, a munkámról meg a lakásunkról, amit nemrég rendeztünk be, az egészségről, meg a mindennapokról; anyám rá-

nevet Kiskölyökre, félretettem ám valamit néked, mondja, és kirohan a konyhába, nagy kartondobozzal jön vissza, két kézzel öleli a mellére, mintha féltene, találd ki, mi van benne, mondja a fiamnak: apám mosolyog, Kiskölyöknek kerek lesz a szeme és nagy, akkor te találd ki, nevet anyám boldogan, és rám néz, nem tudom, mondom, honnan tudhatnám. Diadalmasan megrázza anyám a dobozt, és ráborítja az asztalra: gombok és csavarok gurulnak szét az abroszon, ólomkatonák dőlnek fel, meg egy fényezetlen, fenyőfából esztergált sakkfigura, kavarnak előttem a tárgyak, összefolynak és szétrobbannak, s én nézem őket tehetetlenül, ezek a te játékaid, mondja anyám. Valami belém tép fájdalmasan, s én összegörnyedek, de hiszen ezek a te játékaid, ismétli meg anyám a mondatot, és akkor elcsitul a kavargás az asztalon, csak középen himbálózik fel-alá fáradhatatlanul egy horpadt mosolyú keljfeljancsi.

De az idő egyszerre elrohant mellettem. Messze jártam éppen, távoli tájakon, amikor egy puha kéz rácsúszott az arcomra, bíbor és vérszínű virágok, fekete, selymes szőrű állatok közé utánam jött a hang is, lágyan, alig hallhatóan; kisfiam, mondta anyám csendesen, kisfiam, reggel van már, és az aggódó, örökösen láz után tapogatózó ujjak az arcomról a homlokomra simultak; nyöszörögve fordultam meg az ágyban, de a szemeim befogadott már egy résnyi világosságot. Nem kell babusgatni azt a gyermeket, mondta apám, s ettől egyszerre kinyílt a szemem: az ablak jégvirágos, hideg, szürke fény szűrődik be rajta, a konyhában erősen zúg a gáz, a csupasz villanykörte meleg négyszöget dob a szoba padlójára a nyitott ajtón keresztül, apám

ment el az ajtó előtt, fel-alá járkált a fehérre súrolt konyhaasztal mellett, óvatosan tartotta kezében a teáscsészét, néha beleszürcsölt, anyám szép, egyforma szeleteket vágott a kenyérből, vajjal kent rájuk, aztán összeillesztette és papírba csomagolta őket, a haja csapzott, a pongyola szárnyai közül elővillant a színes hálóing. Hűvös volt a levegő a szobában, kibújtam a paplan alól, és gyorsan öltöztem, a cipőm spiccei kopogtak a padlón, mert apám valahányszor cipőt vásárolt nekem, kis fémdarabokat veretett rá a cipésszel, kezeit csókolom, mondtam, és felkuporodtam a szálkás konyhaszékre. Apám fel-alá járkált a konyhaasztal előtt, beleszürcsölt a csészébe, aztán rám nézett, becsomagoltad a dolgaidat, kérdi, miközben anyám elém tolta a piros babos, törött fülű csészét, persze hogy becsomagolta, válaszolt helyettem, még az este betette a füzetéit. A tea forró és édes, mert anyám több cukrot tett mindig az én teámba, a konyhaszekrényen ketyegett az ébresztőóra, siess, mondta apám, és letette a csészét, anyám kihozta a szobából a kabátomat, szürke télikabát, mint az apámé, gondolom, ugyanabból az anyagból csinálhatták, sietősen majszoltam az ízeskenyeret, aztán Felöltöztem, pontosabban hátamra vettem az ócska iskolástáskát, és elindultunk, anyám kikísért a kapuig; így indultunk iskolába apámmal minden reggel, együtt. A levegő hideg, pára gomolygott a lélegzetünk után, mellettünk, a járda két oldalán emberek siettek el, a szomszédaink, jó reggelt, tanító úr, mondták apámnak, és apám is így mondta nekik: jó reggelt, olyankor felnéztem rá, az arca komoly volt, a hóna alatt szorította az aktatáskát, nagy lépésekkel ment, miközben az utcák egyre jobban benépesedtek, ahogy a négyemeletes, nagy iskola felé közeledtünk, emberek rohantak mindenfelé a kora reggeli hideg levegőben, apám

rám nézett, pontosabban lenézett rám, összevonta a szemöldökét szigorúan, légy jó, mondta, nehogy valami rosszat halljak rólad, aztán megfordult, hosszúra nyújtott lépésekkel ment tovább, mert az iskola, ahol tanított, messze volt, egészen a külvárosban.

Valami furcsa szorongással léptem a nagy, vasrácsos kapun keresztül az iskolába, és ettől sohasem tudtam megszabadulni; az épület csendes volt pedig, üresen bámultak rám a sötét ablakszemek. De az előcsarnokban égett a zománcos tányérral borított villanykörte, és a tartóoszlopon ketyegett az öreg ingaóra, a fehér bajszú vén kapus rám bólintott az üvegkalitkájából, megszokta már, hogy fél órával mindig hamarabb érkezem, mint a többi; ez az ember nagyszájú volt és erős, harsogó hangon kiabált, bozontos szemöldöke alá húzódó szürke szemével állandó rettegésben tartotta a kisiskolásokat. Végigcsörtettem a kongó folyosón, és benyitottam az osztályba, a terem sötét volt, és égett a tűz a hatalmas csempekályhában, néha még ott találtam a takarítónőt, csattantak a nagy ablakok, ahogy sorba becsukta őket, töpörödött, fáradt arcú öregasszony volt a takarítónőnk, ideges mozdulatokkal szedte össze mindig a rongyait, a seprút meg a személtapátot, úgy mentek ki mindig az ajtón, üres szemekkel, szótlánul. Néha láttam őket délután: hazafelé mentek az öreg kapussal, lógott rajta a kifakult télikabát, karján himbálózott az ócska szatyor, félkesztyűk, mocskos zsebkendők és eldobált tűzóri-maradványok között minden lépésre megzörrentek a talált ceruzavégek; szótlánul tipegett a férje mellett, mint aki kimondhatatlanul egyedül van. Az osztályunk csendes volt, amikor megérkeztem, minden az enyém volt benne olyan-

kor, kizárólagos tulajdonom a csikorgó tábla és a színes golyós számológép, amelyiknek az utolsó sorában csak kilenc golyó volt, kilenc fényes, fekete gömböcske, mert az egyetlen pirosat hetekig tartó komor tervezéssel, összeszoruló torokkal és reszkető kezekkel elemeltem egy esős, őszi reggelen.

Az utcánk kicsi volt és sáros, kicsik voltak a házak is kétoldalt, de a járdát leaszfaltozták valamikor évekkel ezelőtt; télen hosszú jégsávokat csicsónkáztak rá a gyerekek, mint valami fekete, fényes szalagok, úgy feszültek a hóban ezek a csúszdák, visítva repültünk végig rajtuk, de este sóval hintették be őket a szomszédaink, és ettől elolvadt a vékony jégtükör, lucskos lett az aszfalt és szomorú. A házunk a kis utca közepén állt, pár lépésre a járdától, amitől alacsony léckerítés választotta el, kis ház volt, piros színű, mert csak később, évek múlva vakoltatták le kívülről a szüleim. Délben, amikor hazajöttem, mindig ételszagú volt a konyha, anyám a kályha fölött nézett rám, feleltél, kérdezte mindannyiszor, aztán kiengedett az utcára játszani, minden délben kiengedett, egészen amíg hazajött apám, akkor asztalhoz ültünk, anyám vastag tányérokban tette elénk a levest, apám gyerekekről mesélt, leckékről meg a jegyekről, amiket aznap adott, később pedig beültünk apámmal a szobába, iskoláskönyvek és vaskos füzetek közé, s miközben anyám az edényekkel csörömpölt a konyhaajtó mögött, apám elkészítette a másnapi lecketerveit; számтанfeladatok és nyelvtani gyakorlatok töltötték be az óráimat, s amikor már besötétedett, Lackó, a barátom a kapunk elé jött, felkapaszkodott a léckerítésre, hogy benézhesen az ablakon; anyám elrakta az edé-

nyeket, és bejött a szobába, sötét van, mondta, miért nem gyújtottátok fel a villanyt, apám felnézett a könyveiből, de nem válaszolt. Leültem a szoba sarkába, a szőnyegre, és elővettem a dobozból a gombjaimat, mutasd csak a cipőd, mondta apám, felálltam a szőnyegről, és elvittem a cipőimet apáimhoz, ide-oda forgatta őket a kezében, meg kell talpaltatni mutatta anyám felé, vidd el holnap a cipészhez. Most nincs pénzem rá, válaszolt anyám, s valami villant a szemében, mert ezek a jelenetek mindennap megisméltődtek, apám felcsattant, hogyhogy nincs pénzed, kérdezte, hogy a fenébe nincs pénzed, hiszen két hete kaptam fizetést, mereven nézett anyámra, anyám hallgatott, aztán megvonta a vállát, meg kellett adni az adósságot Mancinak, mondta. Ültem a szőnyegen, előttem egy konyhaszék, óvatosan elhelyeztem a nagy, fekete kabátgomb előtt az inggombot, megigazítottam a söréttel telt gyufásdobozt a kiskapu előtt, amit Lackóval eszkábáltunk össze, lehunytam a bal szemem, becéloztam a rést a gyufásdoboz és a kapufa között, az inggomb pattant, apám felkiáltott, anyám a kezét tördelte, mindig csak a pénz, sziszegte, állandóan csak a pénz, gyűlölöm már ezt az egészet, érted? Valaki topogott a konyha előtt, csapkodta a talpát a cementjárdához, apám elhallgatott, anyám az ajtó felé nézett, és felállt, Laci bácsi lépett a konyhába, az arca piros a hidegtől, két kézzel söpörte magáról a havat, zavarok, kérdezte, és a fejét meghajtva bejött a szobába, apám felállt, a keze eltűnt a hatalmas tenyérben, ülj le, mondta, és összeszedte az asztalról az iskoláskönyveit, Laci bácsi beletemette a homlokát a tenyerébe, mi történt, kérdezte apám, miközben anyám kiment a szobából, nem lehet kibírni, mondta a hatalmas ember. Néhány pillanatra csend lett a szobában,

aztán Laci bácsi felnézett, furcsán vonaglott a széles arc, megint bevittem az asszonyt a kórházba, mondta, ezt az éjszakát még az ellenségeimnek sem kívánám. Apám rám pillantott, halkan mondta, csendes hangon: elmehetsz játszani, ha akarsz. Befűztem a cipőmet, és magamra vettem a nagykabátot; Laci bácsi hátradólt, reccsent alatta a szék, ez már a negyedik ebben az évben, mondta, azt hiszem, még az orvosok sem tudják pontosan, hogy mi baja. Bízni kell, Laci, nyugtatta apám, amikor kiléptem a konyhába, anyám a kályha mellett ült, a szemei vörösek, az ujjain kifehéredtek a körmök, ahogy szorongatta a kezében a zsebkendőjét, menj csak, suttogta keserűen, de nem pillantott rám; valami belém sajdukt, ahogy elfordultam és kiléptem az ajtón. Kint hideg volt, arasznyi hó hullott a délután, a szilvafánk kusza, fehér ágakat nyújtott a feketeségbe, az utca kihalt, hazamentek már a gyerekek, puha hó fedte a csúszdát, kupacba gyűlt a lábam előtt, ahogy végigsiklottam rajta, a kabátujjam végén himbálózott a gyapjúkesztyű, befordultam a sarkon, s valami konok elhatározással ballagtam ebben a csendes fehér világban.

A nagy kartondobozt anyám hozta le egy nap a padlásról: ebben tartsd a játékaidat, mondta, más-ként elgurulnak, sohasem fogod megtalálni őket, s én belerakosgattam sorban a kincseimet.

Néha anyám magával vitt bevásárolni, cukrot, rizset meg zöldséget cipelt mellettem, amikor hazafelé jöttünk, és megvette végre azt a hat darab színes ceruzát, amiket minden délben megbámultam, amikor kijöttünk az iskolából, kis dobozban, füzetek és radírgumik között lapult a kirakatban, ott zörögtek hát a zsebemben, filigrán, kerek kis

ceruzák voltak, rövidek és hegyezetlenek, s én boldogan tapogattam őket, miközben hazafelé mentünk. A sarkon csikorogva fordult be egy nagy, szürkére festett mentőautó, elviharzott mellettünk, kék füstöt és arasznyi szikrákat köpködve megzavarta az utcánk csendjét, ott állt meg ez az autó a házunk előtt, egészen közel a kerítéshez. Anyám meggyorsította a lépteit, a szomszédaink mind előjöttek a házaikból, rátámaszkodtak a kapura, úgy nézelődtek, tátott szájjal, mert akkoriban még szokatlan volt az autó az utcánkban, fehér köpenyes emberek szálltak ki belőle, aztán Laci bácsi ugrott le, fröccsent a sár a cipői alatt, támaszkodj rám, szólt vissza, és felnyújtotta a kezét; megálltunk az autó mellett, a nyitott ajtó mögött hordályak, fémalkatrészek és oxigénpalackok sorakoztak, közöttük Mancsi néni botladozott előre, az arca falfehér, Laci bácsi óvatosan ölelte le az autóról, a járdára tette, támaszkodj rám, mondta, erősen támaszkodj rám, Mancsi, a lázas szemek felénk villantak fekete üregükből, a vértelen ajkak mosolyogtak, szervusz, szívem, mondta, anyámnak elcsuklott a hangja, ahogy válaszolt: szervusz, szívem, hát meggyógyultál? Nézttem a lábait, ahogy tétova, erőtlen lépésekkel ment a kapu felé, a mentőautó elindult, hangosan dudálva befordult a sarkon, csak az emberek tanakodtak a házak előtt, hát hazajött Mancsi, mondták, hazakerült szegény! Szótlanul léptünk be a házba, apám az asztal mellett ült, a lecketerveit írta, elővettem a színes ceruzákat, nekiálltam meghegyezni őket a fém ceruzahegyezővel, gömbölyű végű faforgács gyúlt finoman a fényes kés fölé, valami pattant, apám felnézett, megbámulta az apró, gömbölyű kis ceruzákat, a hegyzéből lassan előhúztam a ceruzát, letört a hegye, apám elővette a zsebéből az olcsó kis bicskát, amivel a gyerekek ceruzáit szokta he-

gyezni, hozd ide őket, mondta, és hátradőlt, szét-nyitott egy füzetet, az ölébe tette és óvatosan hegyezte a piros ceruzát, amelyiknek letörtem a hegyét, apró forgácsokat hasított le óvatosan, valami pattant, a ceruzahegy elgurult a padlón, apám újra-kezdte, óvatosan, lélegzet-visszafojtva dolgozott, mereven néztem a kezét, valami pattant, nem ér semmit, mondta apám dühösen, mindig hülyeségeket vásároltok...

Hogy tudott hahotázni apám, szinte félelmetesen tudott nevetni, ha ritkán beugratott valamivel engem vagy anyámat, pontosabban ránk ijeszthetett valamivel, olyankor potyogni kezdtek szeméből a könnyek, és az inak rángatóztak sovány arcán, tágra nyílt szájából elővillantak az egyre szaporodó fényes koronák és hidak, egész este rázkódott a kacagástól – egyszerű viccek voltak ezek és mindig váratlanok, néha én mondtam valamit, vagy anyám ejtett el egy tányért, néha pedig Laci bácsi mesélt el egy történetet, váratlanul felkacagott apám, s minket egyszerre elsodort a vidámsága, furcsa pillanatok voltak ezek, olyankor anyám elmosolyodott, a homlokán kisimultak a ráncok, tiszta arccal, csillogó szemekkel, úgy nézte anyám apámat, aki hevesen csapkodta a kezével a térdét, és levegő után kapkodott fuldokolva, aztán megtörölte a keze fejével a szemét, és csak ennyit mondott: soha életemben nem nevettem még ilyen jót...

Akkor már meleg tavasz volt. Anyám idegesen tett-vett a konyhában, kiszaladt a kapu elé, szét-nézett, és visszajött, egy pillanatra belépett a szobába is, nem tudom, mondta, hogy mi lehet apád-

dal; ültem a földön, előttem a szétszedett villanycsengő, tekergettem a huzalt a tekercsről, anyám csörömpölt a konyhában, bejött, és leült az asztal mellé, még csak nem is ebédelt, mondta ingerülten, nem tudom, hol ülhet ennyit; a drót alól előbukkant a fekete vasmag, megbámultam, megtapogattam kiábrándulva, ügyetlenül próbáltam visszacsevélteni. Anyám a kezeit tördelte az asztalnál, ki megyek egy kicsit, mondta, és fölkapta a kabátját, csattant az ajtó, visszatettem a villanycsengő romjait a dobozba, felálltam, egyedül voltam a szobában, elhúzom a függönyt, az ablak sötét, az üveg visszatükrözi a kétkarú, ócska csillár fényét, beárnyékolom a szemem a kezemmel: árnyékok moztak az udvaron, nagy, lassan mozgó árnyak, rémülten húzódtam el az ablaktól, az éjjeliszekrényen hangosan ketyegett az ébresztőóra, amihez nem volt szabad hozzányúlni, óvatosan felemeltem és megfordítottam, a fényes felhúzókat figyeltem a hátán, a ketyegés elhalkult, s én gyorsan visszatettem az órát a helyére, újra rádöbbsenteni, hogy valami rettenetes csend van a szobában, felkúporodtam az ágyra, és átöleltem a térdeimet. A bútorok pattantak, a padló reccsent, mintha lépett volna rajtuk valaki, erre-arra forgattam a fejem, legszívesebben anyám után rohantam volna, de kint sötét volt, végre csattant a kapu, visszajött anyám, az arca gondterhelt, nem értem, mondta, és ledobta a kabátot az ágyra, a testem nehéz, a fejem a falnak támasztom, feküdj le, mondta anyám, hiszen késő van már, a cipőim koppantak a padlón, belebújtam a hálóingembe, anyám ült az asztal mellett, onnan nézte a mozdulataimat, amikor csattant az ajtó, anyám felkapta a fejét, úristen, mondta, mi történt veled? Furcsán állt apám az ajtóban, a hóna alól kiesni készült az aktatáska, az arca

fehér volt, a szeme összehúzva, reszkető kézzel túrt a hajába, anyám újra ismételte a kérdést: mi van veled, csendesen válaszolt apám, idegen, fakó hangon: vége van, Mária, kirúgtak. Hogyhogy kirúgtak, anyám összeráncolta a homlokát, egyszerű, mondta apám fáradtan, gyűlésünk volt, kirúgtak a tanügytől. Apám törvénycikkekről beszélt, paragrafusokról, de én anyámat figyeltem, a vállai megrszkettek, valami halk, sziszegő hang tört elő nyitott ajkai közül, s akkor kiesett az aktatáska az apám kezéből, hatalmas robbanással ért földet, füzetek, iskoláskönyvek és piros ceruzák repültek szerteszét, apám előrelépett, a szeme üres, az ádámcsutka görcsösen szaladt fel a torkán, ahogy nyelt; ültem az ágyon, és figyeltem őket, értetlenül.

Anyám megrázza a vállamat, s én nyöszörögve kinyitom a szemem, az ablak világos, elfordulok, kialvatlanok, vörösek az anyám szemei, valahogy megcsúnyult az éjszaka az arca, apám az ágyon fekszik, az inge gyűrött, az arca gyűrött és gyűrött a szürke nadrág is rajta, mereven nézi a plafont, anyám vaját ken a kenyérre a konyhában, becsomagolja és a táskámba teszi, felöltözök, és kimegyek, anyám elém tolja a teáscsészét, és leül, egyél, suttogja, s én majszolni kezdem az ételt, anyám felemeli a táskámat, és a hátamra segíti, benézek a szobába, apám fekszik az ágyon, mereven bámulja a plafont. Menj, mondja anyám keserűen, mától kezdve egyedül jársz iskolába, hiszen eléggé nagy vagy már; így lépek ki a kapun, kopognak a cipőim a járdán, mert az apám kis vasspicceket veretett rá, a nap lassan előjön a házak közül, gyerekek igyekeznek az iskola felé, érzem, hogy késő van már, a társaim a padokban

ülnek, amikor belépek, csodálkozva néznek rám, mert abban a percben élesen berregni kezd a kapusfülke fölött a csengő.

Délben, amikor belépek a konyhába, valami furcsa csend fogad, apám a szoba közepén áll, az asztal mellett, és a könyveit rakosgatja a kartondobozba, amelyekben a játékaimat tartottam, lassú, tétova mozdulatokkal, egyenként teszi el az ócska iskoláskönyveket, a füzeteket, barna kezét valami furcsa mozdulattal húzza végig a fedőlapon, anyám kiteszi az ebédemet, ülök az asztal mellett, egyedül, mert ettől a naptól kezdve mindig egyedül ebédelek, befelé figyelek a nyitott ajtón, a játékaim kupacban hevernek az asztalon, ahova kiborította őket apám, végül lecsukja a dobozt, széket tesz a szekrény elé, és feláll, felteszi a dobozt a szekrény tetejére, egészen a fal mellé, ne is lássam őket, mondja, üresen hever az aktatáska az asztalon, ezeknek keress más helyet, mondja apám, és lesöpri a játékaimat a földre, s én ideges leszek, legszívesebben rákiáltanék: hagyja a dolgaimat, de anyám rám néz, egyél, mondja szigorúan, később majd összeszeded őket. A színes gombok, fényes csavarok, csillogó csapágygolyók szanaszét gurultak, térdelve szedem őket össze, anyám elővesz valahonnan egy papírsákot, tedd ebbe őket, mondja, aztán, amikor látja, hogy elszomorodom, csendesen hozzáteszi: egyelőre. Laci bácsi jön át, leülnek apámmal az asztal mellé, és beszélgetnek, mit fogsz most csinálni, kérdi Laci bácsi, mégis, mihez fogsz kezdeni, én veszem a keljfeljancsit, és játszadózom vele a kisasztalnál; lefektetem, és figyelem, ahogy felpattan, hát mit csinálhatnék, mondja apám, ezen kívül semmi sem biztos, és rám mutat, fel kell nevelni, kenyeret

kell tenni a kezébe! Fellököm a keljfeljancsit, és figyelem, ahogy visszapattan, apám felugrik, a fogai megcsikordulnak, az arca eltorzul a dühtől, ahogy elkapja előlem a keljfeljancsit és földhöz vágja, hát mi vagyok én, kérdi, mi vagyok, s én elbőgöm magam, apám rám néz, de semmit sem szól, lassan megy vissza az asztalhoz, leül fáradtan, kedvetlenül. Felemelem a keljfeljancsit, és tapogatom: a feje behorpadt, s ettől hosszúra nyúlt a szája, gúnyos a vigyor a színes kis fején.

Laci bácsi, a szomszédunk esztergályos volt a bútorgyárban, talán az ő biztatására helyezkedett el apám itt segédmunkásnak, korán kelt, foltozott nadrágban és bakancsosan ment munkába minden reggel, néha arra ébredtem reggel, hogy csendesen beszélgetnek anyámmal a konyhában, mert egyebek között a vitatkozások is megszűntek ebben az időben, csendesek lettek a napok, anyám kitétte apámnak a reggelit, és mellette ült, amíg evett, a mondataik halk duruzsolásként behallatszottak a szobába a nyitott ajtón keresztül, s én elszunnyadtam megint. Akkoriban így költött anyám: kelj fel, fiacskám, édesapád már rég elment, és ezek a szavak megmaradtak valahogy bennem; délben mindig egyedül ebédeltem, mert anyám megvárta apámat, későn jött haza, és mucskos volt a keze, az arca meg a ruhája. Nehéz volt, kérdezte anyám minden délben, miközben meleg vizet töltött a mosdótálba, nehéz, mondta apám mindannyiszor, és levetkőzött, hangosan prüszögve mosakodott a konyha közepén, s csak miután átöltözött, azután ült le ebédelni, olyankor már esteledett, és anyám elengedett játszani Lackóékhoz vagy az utcára. Hetek teltek el így, vagy hónapok, nem tudnám megmondani, és egy nap apám

visszament este a gyárba, néhány órára, inaskodni – ahogy ezt Laci bácsival beszéltek. Vasárnap gépekről magyarázott anyámnak, esztergapadokról meg késekről, éjszaka pedig holtfáradtan feküdt az ágyban, hallottam néha nehéz lélegzetét.

Este van már, ülünk a szobában, s én mesét olvasok éppen anyámnak, valami parányi mosollyal a száján hallgatja, ahogy birkózom a szavakkal, a kisasztal mellett ül, és kézimunkázik, fürgén mozog az ujjai között a fonal, a kötőtűk villannak a levegőben, felállok, és elteszem a meséskönyvet, anyám rám néz, valami csendes büszkeség bujkál a szemében, hogy megnőttél, mondja, milyen nagy vagy már, aztán összeráncolja a homlokát, nemsokára egy ruhád se lesz jó, mondja, amikor belép apám, az arca megnyúlt, az állát beborítja a pár napos szakáll, a keze csupa forradás, de a szeme furcsán fénylik, hoztam valamit, mondja, és leteszi az aktatáskát az asztalra, megkopott, megöregedett ez a táska azokban a hetekben, kinyitja, és matat benne, kíváncsian megyek az asztalhoz, anyám leteszi a kezéből a kötőtűt, apám elővesz valamit a táskából, kis fehér bábút tesz az asztalra, egy frissen esztergályozott sakkfigurát, valami büszkeség remeg a hangjában, ahogy megszólal: én csináltam, mondja, teljesen egyedül! Nézem a kezét, ahogy magyaráz, talán azt meséli el, hogyan esztergályozta, mintha simogatnak a fát az ujjai, de hiszen ez görbe, mondom csalódottan, mert ferdén áll a figura az asztalon, mintha elesni készülne, legörbítem a számat, úgy nézek apámra: de hiszen ez görbe, és akkor felkacag apám, csapkodja a térdét a kezével, úgy hahotázik, jóízűen, miközben a könnyei végigcsorognak az arcán, nézem őket, ahogy elragadja a jókedv anyámat is, és nem értem, mit lehet ezen kacagni, apámnak rázkódik a teste a nevetéstől, a szemét

törli kisebzett kezével, nahát, mondja, ilyen jót sem kacagtam életemben.

Aztán egy ősszel apám levette a dobozt a szekrény tetejéről, egyenként elővette belőle a könyveket, a füzeteket, és gondosan letörölte róluk a port, aztán lenyújtotta nekem a dobozt, tessék, mondta, tedd vissza a játékaidat, ha akarod.

Kiskölyök nagy szemekkel bámulja a kartondobozt, lassan legörbül a szája, anyámék szelíden mosolyognak egymás mellett, s én nézem őket, mert minden évben visszatérek ide számba venni anyám arcán a ráncokat és apám gyér hajában a lehérséget. Az asztalon fel-alá himbálózik a kelj-feljancsi, s a fiam a szemével követi, aztán felpillant rám, valami ki nem mondott megvetés villan a szemében, hát ezek voltak a játékaid, kérdi, halkán csobog bennem a jókedv, ahogy válaszolok: miért, talán nem tetszik? Villanyvonatokra gondol Kiskölyök és fürge kis autókra, amikkel Ilonka tömi tele a szobáját állandóan, sajnálkozva néz rám, ülünk az asztal körül, és beszélgetünk, mindenről, ami eszünkbe jut, a munkámról, a lakásunkról meg a mindennapokról...